

ZÁVOCZKI ADRIENN

*Óbuda belterületének határleírása (1874)**

Buda felmérése

Az 1872. december 22-én szentesített XXXVI. törvénycikk elrendelte a 200 ezer lakosú Pest, az 54 ezer lakosú Buda szabad királyi fővárosok, valamint az addig Pest megyéhez tartozó, 16 ezer lakosú Óbuda mezőváros és a hozzá tartozó Margitsziget egyesítését.¹ Az egyesítési folyamat közel egy évig tartott és az 1873. november 17-i díszközgyűléssel ért véget. Ezzel önálló hatóságként megkezdte működését a Fővárosi Tanács, amelynek a hatósági és építési ügyekben ugyan el kellett viselnie az állam elsődlegességét, ugyanakkor szabadon gazdálkodhatott a közjövödelmekkel és a saját vagyonnal. Óbuda ebben az időben szerény gazdasági helyzetben volt, többek között ezért az egyesítés számos ellenzőre talált, akik tartottak attól, hogy a gazdagabb városrészeknek kell majd az Óbudával kapcsolatos anyagi terheket viselniük, illetve hogy a magyar nyelv a túlnyomó többségben lévő német ajkú lakosság miatt háttérbe szorul.²

Budapest megalakulásával a Fővárosi Köz-munkák Tanácsa (FKT) felvetette egy új, kataszteri felmérés lehetőségét. Óbudát ugyan az úrbéri szabályozásokhoz köthetően 1859-ben már felmérték, de az csak részleges volt, Buda 1869. évi felmérése pedig előzetes háromszögelés nélkül történt, így ezek a dokumentumok kevésbé voltak felhasználhatóak a főváros számára, és nem is illeszkedtek bele az

1856-ban indult és az egész országra kiterjedő részletes kataszteri felmérés kereteibe, amely az ország nyugati részén kezdődött és innen haladt kelet felé.³

A Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei települések térképezésére csak az 1880-as évek első felében került sor. A fővárosnak azonban a városfejlesztésekhez szüksége volt pontos, alapos és részletes felmérésekre, amelyek elvégzésére vagy magánmérnököket alkalmazott, vagy a Pénzügyminisztériummal próbált együttműködni. 1870-ben a főváros, az FKT a minisztériumot választotta, és abban egyeztek meg a felek, hogy a főváros anyagi támogatásával a szaktárca megkezdi Buda és Óbuda kataszteri felmérését, háromszögelését, térképezését, valamint a várostervezéshez szükséges szintezést is felvállalta. A munkát 1873–1875 között a Háromszögméreti Számító Hivatal vezetésével a „Budaváros felmérése” végezte. Pest, Buda és Óbuda felmérése az egyesítés ellenére külön-külön készült, Budapestnek a 20. század elejéig nem volt egységes felmérése.⁴

A felmérés során keletkezett dokumentumok egy része megtalálható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) térképtárában, Budapest Főváros Levéltárában (BFL) és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Térképtárában. Budáról a következő források lehet tanulmányozni: szintvonalas kataszteri térkép, háromszögelési térkép,

* A cikk az OTKA K 105 886 támogatásával készült.

¹ 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről (www.1000ev.hu).

² PREISICH GÁBOR: *Budapest városépítésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig*. Bp., 1964. 20.

³ HOLLÓ SZILVIA ANDREA: *Az önálló magyar polgári térképezés kezdete és a pesti városi mérnöki hivatal tevékenysége (1867–1873)*. Bp., 2008. (= HOLLÓ, 2008) 37.

⁴ HOLLÓ, 2008. 4., 69–70., 74–75., 77–78., 80–98., *A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium és alattas hivatalainak tiszti névtára 1873. évre*. Buda, 1873. 128., *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 1875. Bp., 1875. 106., Másolat a kataszteri és telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok állásáról Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyében, 1920. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Országos Levéltára (OL) S 92 Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai, No 8/1.

kéziratos kataszteri térképek több példányban, nyomtatott kataszteri térkép, kataszteri telekkönyv, lakóházak jegyzéke, helynév- és házszámjegyzék, birtokosok névjegyzéke, területszámítási és összeadási jegyzőkönyv, talajhasználati kimutatás és határleírás.⁵

Óbudáról az alábbi források érhetők el: háromszögelési térkép, szintvonalas kataszteri térkép, nyomtatott kataszteri térkép, kataszteri telekkönyv, házszámjegyzék, birtokosok névjegyzéke, részletenkénti névjegyzék, helynévjegyzék, területszámítási és összeadási jegyzőkönyv, talajhasználati kimutatás, határleírás.

Traupmann József

A kataszteri felmérést végző mérnökök között volt Traupmann József is, a most közölt forrás szerzője, aki 1835. szeptember 4-én született Nagykanizsán a németújvári származású Traupmann Lajos (Alajos, 1798–1865) orvos és Khün Terézia gyermekeként.⁶

A családból többen is a mérnöki pályát választották. József bátyja, Endre (András, 1830. január 24.–?) már a szabadságharc idején is mérnökként csatlakozott a 7. honvéd zászlóaljhoz. Ő szintén részt vett a kataszteri felmérésekben, 1853-ban Vas megyében dolgozott,

a térképek kirajzolása volt a feladata. Később, 1869-ben a Magyar Mérnök-Egylet tagja lett, 1871-ben pedig elkészítette Nagybecskerek vízrajzi és mezőgazdasági térképét, majd 1873-ben már mint királyi mérnök dolgozott Torontál megyében és 1890-ig különböző megyék államépítészeti hivatalainak alkalmazottjaként látta el feladatait.⁷

Endre egyik fia, Tallós Jenő (*1857) is édesapja foglalkozását választotta. Pályafutását a Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztériumnál kezdte segédmérnökként, majd 1891-től a Vallás- és Közoktatási Minisztérium közalapítványi főmérnökeként működött 1905-ig; nevéhez fűződik Püspökladány birtoktérképének elkészítése ezen időszakból. 1908–1918 között pedig a Földművelésügyi Minisztérium főmérnöke volt.⁸

Traupmann József testvére, Endre nyomdokaiban haladva lépkedett fölfelé a ranglétrán. A mérnök nevével 1854-ben Zala megye kataszteri felmérésénél találkozunk először, ahol mérnöksegédként a területszámítási munkálatokban vett részt.⁹ 1869-ben már mérnök Bártfán, 1873-tól pedig Budán. Őt Óbuda és Buda kataszteri felméréséhez rendelték ki, feladata volt többek között Buda és Óbuda határleírásának elkészítése, illetve a városi bi-

⁵ MNL OL S 78 Kataszteri gyűjtemény, Térképek (= S 78), 144. téka Buda 1–61. és 62–76., 147. téka Óbuda 1–5., 6–28. és 29–36., S 79 Kataszteri gyűjtemény, Iratok (= S 79), No. 576/1–9., No. 602/1–14.; BFL XV.16.a. Gyűjtemények, Térképtár, Buda sz.k. főváros térképei, 201/6., 9–15., XV.16.c. Gyűjtemények, Térképtár, Óbuda mezőváros térképei, 211/2–3., XV.16.e. Gyűjtemények, Térképtár, Budapest (székes) főváros térképei, 255/1.; OSZK Térképtár, TM 819.

⁶ Ezúton köszönöm az MNL Zala Megyei Levéltár munkatársának, Kapiller Imrének gyors és szívélyes segítségét, aki Traupmann József anyakönyvi bejegyzését kikereste és megküldte. Nagy kort ért embereink, többnyire a XIX. századból. Összegyűjtötte: INKEY ÁDÁM. *Vasárnapi Újság*, 12. (1865) 36:450., SZINYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái*. Bp., 1891. TRAUPMANN LAJOS megjelent műve: *Dissertatio inauguralis medica de cartitide*. Pestini, 1823.

⁷ MOLNÁR ANDRÁS: A 7. honvédzászlóalj zalai önkéntesei. Adalékok az első honvédzászlóalj társadalmi összetételéhez. *Hadtörténelmi Közlemények*, 34. (1987) 1:756. XXVII. választmányi ülés. *A Magyar Mérnök-Egylet Közlönye*. 3. köt. (1869) 1–6:253. *Adressen-Kalender von Pest, Ofen und Altofen für das Jahr 1873*. Pest, 1873. 74., *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 1879. Bp., 1879. 231., *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 1890. Bp., 1890. 230., MNL OL S 78, 257. téka Hegyhátszentjakab 1–3., 267. téka Pankasz 1–2.; Traupmann Endre: Átnézett térrajza a Bega kiömlése által elárasztott szőlő és legelő területeknek, 1871. és Traupmann Endre: Átnézeti térkép á Biss ér, és mellék területéről, 1870. S 116 Kormányhatósági fondokból kiemelt térképek, Közmunka- és közlekedésügyi minisztériumi térképek, No 44. és No 51.

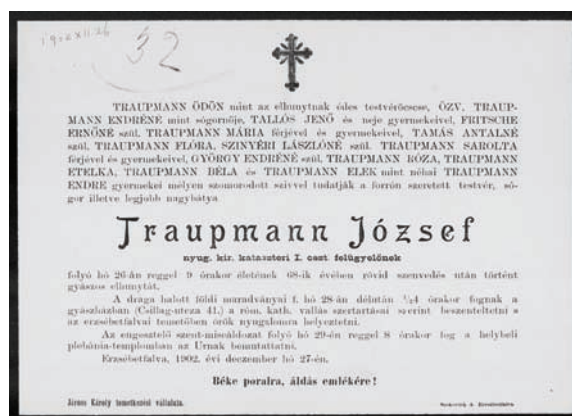
⁸ Eugenius Ludovicus Alexander Traupman néven keresztelték. L. <https://familysearch.org/>. Hivatali karrierjére a tiszti címtár egyes kötetei szolgáltatnak adatokat (zárójelben a tárgyév:oldalszám): *Magyarország tiszti cím- és névtára* (Bp., 1884:181., 1886:213., 1887:213., 1888:259., 1890:232., 1891:346., 1892:357., 1893:361., 1894:369., 1895:371., 1897:466., 1898:500., 1899:517., 1900:505., 1901:515., 1902:540., 1903:540., 1904:284., 1905:301., 1908:318., 1910:350., 1911:352., 1912:357., 1913:372., 1914:381., 1915:384., 1916:406., 1917:409., 1918:344.); MNL OL S 13 Kormányhatósági fondokból kiemelt térképek, Vallásalap térképek, No. 33.

⁹ MNL OL S 78, 309. téka Gyertyános 1–3., 312. téka Kiscsernec 1–2., 324. téka Vindornyaok 1–3.

zottsággal Óbuda belső területeinek kijelölése. Részt vett még a kataszteri telekkönyvek és a területszámítási jegyzőkönyvek elkészítésében is. 1873-ban Budán helyszínelte a külsőséget, 1874-ben jónak ítélték Buda felmérésénél végzett munkáját.¹⁰ A mérnököket ekkoriban a munkájuk könnyebb elvégzése céljából a környékre költöztették és lakháztámogatásban részesítették. Ugyanakkor a háromszögelőknek és segédjeiknek, valamint a határleírásoknál alkalmazott mérnököknek ez a fajta állandó ingyen lakás nem járt, de a községben tartózkodásuk idejére a község köteles volt ilyennel szolgálni számukra is. Járt még nekik útiátalány, amelynek összegét a Pénzügyminisztérium határozta meg minden évben és irodaátalány, ami az iroda fenntartását biztosította a határleírást végző mérnök számára a külső munka időtartamáig.¹¹

1878-ban első osztályú mérnök lett belőle, 1880-ban megkapta a kataszteri főmérnöki rangot, majd 1882-ben másodosztályú felmérési felügyelővé, 1888-ban első osztályú felmérési felügyelővé nevezték ki. A mérnök számos más helyen is dolgozott. 1879-ben Temesváron felmérési vezetőként, 1884–1894 között Egerben felmérési felügyelőként működött, 1895-ben pedig Nagybányán látott el feladatokat ugyanabban a beosztásban. 1896-tól már nem tesz említést róla a tiszti címtár, így feltehetőleg 1854-től az 1890-es évek közepéig volt aktív a hivatali állományban és látta el mérnöki feladatait elsősorban az ország északi részén.¹²

Felesége, Sporn Róza (Rozália, 1844–1889. augusztus 27.) gyermektelenül hunyt el házasságuk 19. évében, és férje örökölte buda-

■ Traupmann József gyászjelentése, 1902 (Országos Széchényi Könyvtár; www.familysearch.org)

pesti lakását (Víziváros, Batthyány utca 33. és 35. sz.). József 1891-ben eladta ezt az ingatlant és Erzsébetfalvára költözött, ahol később, 1902. december 26-án önkézevel vetett véget életének. Holttestét a halotti anyakönyvi bejegyzés szerint unokaöccse, Tallós Jenő találta meg és jelentette az anyakönyvi hivatalnak.¹³

A Traupmann József által készített forrás 1874-ben keletkezett speciális határleírás. A felmérési utasítások szerint a munka kezdeti szakaszában kellett elvégezni a határjárást, és ekkor készítették a határleírást a határvázlattal együtt. A határleírás nem más, mint két vagy több település határvonalának leírása határjelekkel. Általában a felmérni kívánt település elöljárói a határleírást végző mérnök megérkezése előtt határbejárást tartottak és kijavították a határjeleket, ha erre szükség volt. A bejárás alkalmával a kataszteri mérnökkel együtt a község elöljárója és két törvényes községi tag bizottságilag elindult a határvonal hosszában és ugyanarra a pontra értek vissza, mint ahon-

¹⁰ HOLLÓ, 2008. 82., 88. és 98., MNL OL S 79, No. 576/1–2., 7. és 9., No. 602/1., 8., 11–12. és 14.

¹¹ *Rendelekek tára a részletes felmérés végrehajtására 1872–1888. február végéig.* Szerk.: SZIKSZAY ELEK. Pozsony, 1888. 60–61.

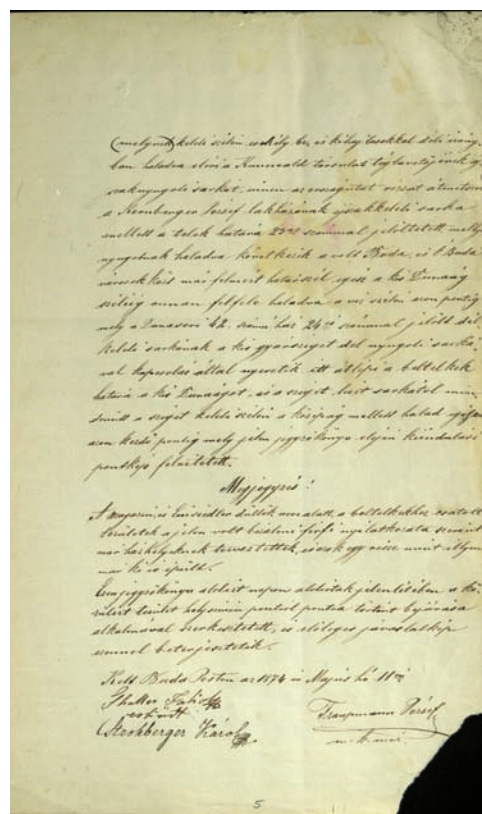
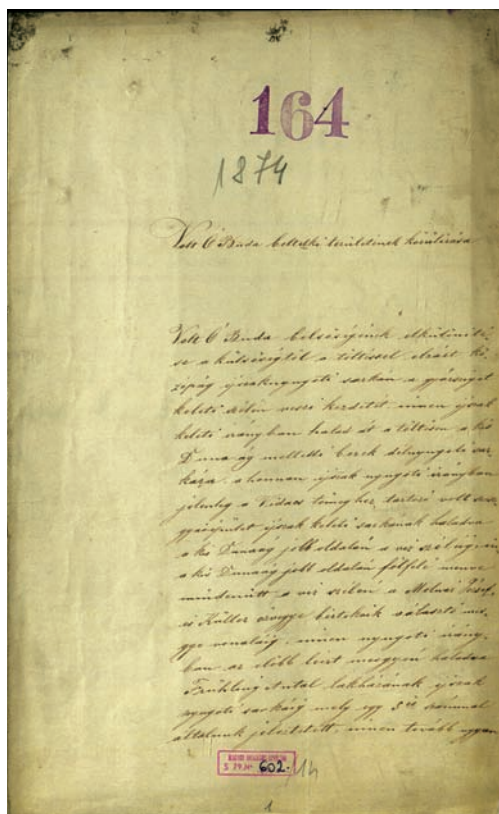
¹² Személyi hírek. *Pénzügyi Közlöny*, 5. (1878) 11:147., 7. (1880) 15:124., 9. (1882) 18:243., 15. (1888) 15:258., 22. (1895) 18:388. *A Magyar Királyi Pénzügyministerium és alárendelt hivatalainak tiszti névtára 1869-ik évre.* Első évfolyam. Buda, 1869. 129. *A Magyar Királyi Pénzügyministerium és alattas hivatalainak tiszti névtára 1873. évre.* Buda, 1873. 94., továbbá a *Magyarország tiszti cím- és névtára* egyes kötetei (1879:126., 1884:157., 1894:217., 1895:217.) Az MNL OL térképtárában több olyan dokumentum található, amelynek elkészítésében részt vett, többek között a következő térképek és iratok kapcsolódnak a nevéhez: S 78, 118. téka Átány 1–34., 118 téka Kál 1–14., S 79, No. 468/10.

¹³ BFL VII.151. A jogszolgáltatás területi szervei, Rupp Zsigmond közjegyző iratai, 1876–0209., Uo., 1891–1086. A gyászjelentést és a halotti anyakönyvi bejegyzést l. <https://familysearch.org>, <http://www.rakovszky.net>. Lakhelyeire l. a *Budapesti cím- és lakjegyzék* egyes köteteit (II. 1882:19., III. 1883–1884:19., IV. 1885–1886:20., VI. 1890:23., VII. 1891–1892:29).

nan kiindultak. Ez az eljárás a forrásban is követhető. Ezután a helyszínen két példányban vázlat és leírás készült a bejárásról. A határleírási jegyzőkönyvnek tartalmaznia kellett a határjelek jegyeit, annak a tulajdonosnak a nevét és lakhelyét, akinek a birtokán a határjel állt, valamint a dűlő és a művelési ág megnevezését, illetve a határvonal égtáj szerinti irányát. Patakok és folyók esetében meg kellett adni, hogy azoknak melyik oldalán húzódott a határvonal. A térképvázlaton fel kellett tüntetni a szomszédos falvak nevét, és hasonlóan a leíráshoz, ha erdő vagy folyó volt a közelben, akkor azt is.¹⁴ A határleírások kezdetben teljesen kézzel íródtak és német nyelvűek voltak, a kiegyezést követően egyre inkább magyar nyelven keletkeztek, a 19. század végétől gyakran forma-

nyomtatványokat is használtak. Traupmann 1874-ben Óbudáról és 1871-ben Budáról több határleírást is készített, az utóbbinál mind-egyikhez formanyomtatványt használt.¹⁵

A felmérésnek általában nem volt része a belterület és külterület elkülönítése egymástól, valamint hogy külön határvonalakkal jelezzék azt, és hogy feltüntessék a határvonalon lévő magántulajdonú földek, dűlők megnevezéseit. Az óbudai dokumentum¹⁶ egyediségét az mutatja, hogy a bel- és kültelkek határát ábrázolják a térképvázlaton a dűlő- és utcanevekkel együtt, illetve ezek a leírásban is szerepelnek. Ilyen leírással az MNL Országos Levéltára kataszteri iratainak feldolgozása során eddig még nem találkoztunk. A dokumentum magyar nyelven íródott, amelyet ha olvasunk, az

■ Óbuda határleírásának első és utolsó lapja, 1874. MNL OL S 79, No. 602/14.

¹⁴ Utasítás a kataszteri felmérés végrehajtására. Buda, 1869. 10–14.

¹⁵ MNL OL S 79, No. 602/ 11–12., No. 576/9.

¹⁶ MNL OL S 79, No. 602/14.

az érzésünk támad, hogy a mérnökkel együtt haladunk a belterületek és külterületek határainál. Traupmann József az útirányok pontos megadásával igen részletesen számol be a láttokról, pl. „[...] *malom csatorna külső szélén éjszak keleti irányba haladva a telek végéig, hol a malom csatornát átlépve egy agáczfa x-el jelöltetett.*” Még arról is megemlékezik, hogy korábban milyen épület állt az adott területen. A határleírást olvasva is szembetűnik, hogy milyen alapos munkát végzett a mérnök, így

nem csoda, hogy azon kevesek között volt, akinek munkájával felettesei elégedettek voltak és azt jónak ítélték a munkafolyamatok beszámolásának alkalmával.

A forrást a vonatkozó szempontok figyelembevételével, betűhív átírással közlöm, megtartva az eredeti központosítást, mert nincs nagy különbség a 19. századi és a mai nyelvhasználat között, így a század végén keletkezett határleírás jól olvasható és érthető napjainkban is.¹⁷

Volt Ó Buda beltelki területének körülírása

Volt Ó Buda belsőségének elkülönítése a külsőségtől a töltéssel elzárt középag éjszaknyugati sarkán, a gyársziget keleti szélén veszi kezdetét, innen északkeleti irányban halad át a töltésen a kis Dunaág melletti berek délnyugati sarkára, ahonnan éjszak nyugati irányban jelenleg a Vidacs tömeghez tartozó volt szeszgyárépület éjszak keleti sarkának haladva, a kis Duna ág jobb oldalán a víz széléig, innen a kis Dunaág jobb oldalán fölfelé menve mindenütt a víz szélén a Molnár József és Küller özvegye birtokaik választó megye vonaláig, innen nyugati irányban az előbb beírt megyén haladva Frühlung Antal lakházának éjszak nyugati sarkáig, mely egy 5-ös számmal általunk jeleztetett, innen tovább ugyanazon irányban a Sz. Endrei utat átlépve, az ugynevezett Magazin dűllő éjszaki oldalán a községi nagy rétig, hol a Magazin dűllő sarkán lévő határkö általunk egy 6-os számmal jelöltetett, innen délnyugati irányban a dűllő szélén a városi szántóföldekig, melyek egészen átmennek a Sz. Endrei útra, a dűllő ezen ütközőpontjától a városi szántóföldeket derékon átszelve az előbbi irányban nem különben az ezek után következő magán birtokokat egész az özvegy Lencz Anna, Harimánn Ferencz és Kenszki Antal birtokaik közt fekvő hármaskőhatárig, mely általunk 8-as számmal jelöltetett, innen a két első birtok közt ugyanazon

irányban a Radelried és Magazin dűllők közt a Szantner Lipót, Hess Károly és özvegy Lencz Anna birtokaik közti hármaskőhatárig, melytől keletnek a temető sarkára, onnan ismét délnek a temető szélén egész a kórház utczába nyíló és a helység szélén végig vonuló dömlő út éjszaki széléig, mely pont 11-es számmal általunk jegyeztetett, innen az említett dűllő út külső szélén éjszaknyugati irányban Neszaeda Wilhelmine telke sarkáig, mely általunk a 12-es számmal jegyeztetett, azon, melytől délnyugatnak halad a telek szélén az országútig, mely pont 13-as számmal jelöltetett, innen, éjszaknyugati irányban a dűllő utat átszelve az országút külső, vagyis éjszaki szélén a Radelmalomba vezető út keleti széléig, mely pont 14-es számmal láttatott el, innen az út szélén éjszak keleti irány után a telek sarkáig, mely pont 15-ös számmal van jegyezve, innen éjszaknyugatnak a malom csatornáig hol az épület sarka 16-os számmal van megírva, melytől a malom csatorna külső szélén éjszak keleti irányba haladva a telek végéig, hol a malom csatornát átlépve egy agáczfa x-el jelöltetett, melytől néhány lépéssel a telek vége megkerültetvén nyugati irányban az országút szélén álló épület sarka 17-es számmal jelöltetett, tovább ugyan ezen irányban az országút átszelve a Papp József szőlője melletti út és az országút érintő pontjáig, onnan az

¹⁷ BAK BORBÁLA: A XVI–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadása. *Fons*, 7. (2000) 1:91–137.

országút külső, vagyis nyugati oldalán délnek haladva egész a 18-as számmal jelölt téglavető melletti tilalomfáig, melynél az országutat átszelve a Victoria téglagyár társulat laképületének délnyugat sarkáig, mely 19-es számmal jelöltetett, e ponttal mindenütt (a telek a szélén délkeletnek halad a vonal Rechenstein Márton és Bauer Ferencz beltelkének határáig, hol a 20-as szám jelöltetett fel, e ponttól az Einsiedler dűllő és Anger legelő közti vonalon nyugati irányba ismét) az országút (éri el melynek) keleti szélén csekély ki és behajtásokkal déli irányba haladva eléri a Kunnvald társulat téglavetőjének éjszaknyugati sarkát, innen az országutat rézsut átmetszve a Kornberger József lakházának éjszakkeleti sarka mellett a telek határa 23-as számmal jelöltetett, mellyen nyugatnak haladva következik a volt Buda és Ó Buda városok közt már felmért határszél egész a kis Dunaág széléig, onnan felfele haladva a víz szélén azon pontig, mely a Dunasori 42-es számú ház 24-es számmal jelölt délkeleti sarkának a kis gyársziget délnyugati sarkával kapcsolás által nyeretik, itt átlépi a beltelkek határa a kis

Dunaágot és a sziget leírt sarkától mindenütt a sziget keleti szélén a középág mellett halad egészen azon kezdő pontig mely jelen jegyzőkönyv elején kiindulási pont felvétetett.

Megjegyzés!

A magazin és Einsiedler dűllők neve alatt, a beltelkekhez csatolt a jelen volt bizalmi férfi nyilatkozata szerint már házhelyeknek tervezettek, és azok egy része, mint ilyen már ki is épült.

Ezen jegyzőkönyv alolírt napon és alolírtak jelenlétében a körülírt terület helyszínén pontról pontra történt bejárása alkalmával szerkesztett és előleges javaslatkép ezennel beterjesztetik.

Kelt Buda Pesten az 1874-ik év Május hó 11-én.

Shaller F. (esküdt)
Strokberger Károly

Traupmann József
m. kir. mérnök

AJÁNLÓ

Sz. Simon Éva: A hódoltságon kívüli „hódoltság” (Oszmán terjeszkedés a Délnyugat-Dunántúlon a 16. század második felében)

Magyar Történelmi Emlékek – Értekezések

A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Központja és a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára közös kiadásában megjelent munka műfaját tekintve esetmonográfia, módszertani útmutató és forráskiadvány egy kötetben. A mű egy 16. századi szandzsák-összeírás (*mufasszal-defter*) elemzési lehetőségeinek bemutatása során esettanulmány részletességével vizsgálja a Délnyugat-Dunántúlon, elsősorban Zala megyében a szigetvári török hódoltság terjeszkedésének folyamatát, a hódoltatás módszereit, stratégiáit. Mindeközben török és keresztény források széles körét szólaltatja meg a komparatív elemzés módszerének eszközeivel. A munkát 60 oldalnyi forráspublikáció zárja, amely a szigetvári

szandzsák kanizsai náhijéje 1579. évi adóösszeírásának átiratát és fordítását tartalmazza.

A kötet ára (CD-melléklettel) 4500 Ft. Kiadói kedvezményre megvásárolható közvetlenül a kiadótól, az MTA BTK Történettudományi Intézetében (Bp. 1014 Üri u. 53. I. emelet 57., kedd, péntek 9–15 óráig) vagy megrendelhető a terjesztes@titi.hu címen, illetve a 224–6700/624. telefonszámon.

